

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Борисова Л. Є.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і фінансів

Валевська В. Д.

здобувачка 4 курсу, I (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Ризик-менеджмент як системна дисципліна має багатовікову історію, хоча у сучасному вигляді він сформувався відносно недавно.

Ідеї управління невизначеністю й ризиком сягають глибоко в минуле. Наприклад, дослідники вказують, що на Межиріччі (в регіоні Тигру й Євфрату) вже близько 3000 р. до н. е. з'являлися практики, які можна інтерпретувати як управління ризиком: в текстах Стародавньої Месопотамії згадуються консультанти-«asīru», що допомагали оцінювати небезпеки та невизначеності. У середньовіччі розвиток торгівлі й мореплавства спонукав створювати механізми страхування — наприклад, страхування вантажів, морських перевезень. Тут уже з'являлась свідомість того, що можна передавати або розподіляти ризик. Відтак, хоча формального терміну «ризик-менеджмент» ще не було, на практиці людство намагалося передбачати невизначені події, створювати запаси, резерви, договори страхування. У цьому сенсі ранні форми управління ризиком виступали як адаптивні механізми до невизначеного середовища [1].

У XX столітті розвиток індустріалізації, фінансових ринків, глобальних корпорацій і зростаюча складність виробництва призвели до швидкого розвитку ризик-менеджменту як спеціалізованої функції. У 1950-х роках термін «risk management» почав активно використовуватись у страхуванні й корпораціях. Наприклад, фірми, що володіли значними активами,

почали створювати внутрішні «self-insurance» структури — резерви для покриття небажаних подій [2]. У 1970-80-х роках фінансові ринки зазнали значних змін: відміна фіксованих валютних паритетів, зростання волатильності сировинних і фінансових ринків, активне застосування деривативів. Ці зміни стимулювали появу більш просунутих методів управління фінансовими ризиками [2]. Також у цей період з'явилися нормативні рамки: наприклад, регулювання банків (Угода Базель I (1988), впровадження стандартизованих методів управління ризиком [3].

Усього цього супроводжувалося зміною парадигми: ризик перестав розглядатись лише як щось, що треба «застрахувати», а почав сприйматись як стратегічний елемент управління підприємством — вплив на вартість фірми, на прийняття рішень. Отже, XX століття — це період переходу від локальних страхових механізмів до комплексного корпоративного та фінансового управління ризиками.

У XXI столітті ризик-менеджмент набув нового виміру: він став інтегрованим, охоплюючи не лише фінансові ризики, але й операційні, стратегічні, репутаційні, екологічні. З'явилися концепції, такі як ERM (Enterprise Risk Management) — управління всіма ризиками підприємства цілеспрямовано. Важливим моментом стало запровадження міжнародних стандартів, зокрема ISO 31000:2009 Система управління ризиками (оновлений 2018) - що встановлює загальні принципи управління ризиком [4].

Глобалізація фінансів, підвищення технологічної складності, зростання системних ризиків (наприклад, фінансова криза 2007–2008 рр.) показали, що управління ризиком має бути не лише всередині однієї компанії, а з урахуванням взаємодій і системних зв'язків. [5]. Це формує нові підходи, які враховують не тільки уникнення або мінімізацію, а й використання ризику. Сучасний етап характеризується високим ступенем формалізації (стандарти, методики, фреймворки), широтою обліку ризиків, інтеграцією ризик-менеджменту у стратегію організації, глобальною перспективою (мережі, контрагенти, системи). Перспективи розвитку пов'язані з такими напрямками: управління ризиком, породженим технологічними змінами (наприклад, штучний інтелект, кіберризики), більшою увагою до екзистенційних і системних ризиків, інтеграцією ризик-менеджменту з екосистемами компаній та суспільства.

Ризик-менеджмент — це не просто сучасна функція в компанії, а дисципліна з глибокими історичними витоками, яка постійно еволюціонує під впливом технологічних, економічних, соціальних змін. Для ефективного

застосування сьогоднішніх підходів варто враховувати ці історичні корені, аби краще адаптуватися до нових викликів.

Література

1. Fuentes C., Lizarzaburu E., & Vivanco E. Norms and international standards related to reduce risk management: *A literature review. Risk Governance and Control: Financial Markets & Institutions*, 1(3), 58-73. 2011. URL: <https://doi.org/10.22495/rgcv1i3art6> (дата звернення: 28.10.2025).
2. History of Risk Management. School of accounting Binus University. 2021. URL: <https://accounting.binus.ac.id/2021/12/01/21832/> (дата звернення: 28.10.2025).
3. Гончар Г. П. Адаптація світових стандартів ризик-менеджменту до діяльності вітчизняних компаній. Ефективна економіка. 2014. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2824> (дата звернення: 29.10.2025).
4. Przetacznik Sylwia. Ewolucja zarządzania ryzykiem. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*. 2022. Nr 1(61). С. 25–36. URL: <https://zn.mwse.edu.pl/index.php/zn/article/view/835> (дата звернення: 29.10.2025).
5. Dionne Georges. Risk management: History, definition and critique. *EconPapers*. URL: https://econpapers.repec.org/paper/riscrcrmw/2013_5f002.htm?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 29.10.2025).